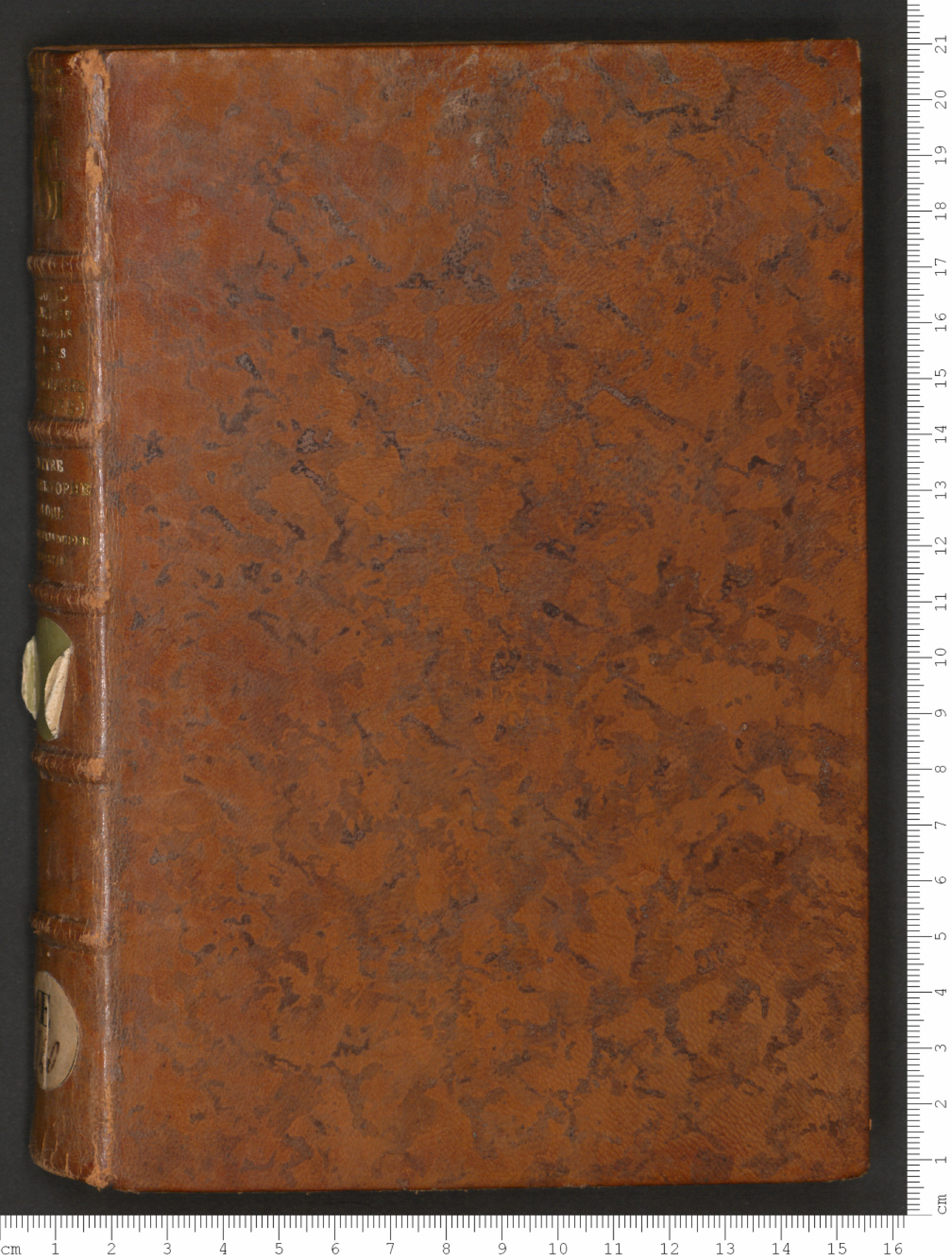
RECUEIL
DE LETTRES
ET DISCOURS
ADRESSÉS
À DIVERS
PERSONNAGES
(XV-XVI.E S.)

LETTRE
DE CHRISTOPHE
COLOMB
DE INSULIS NUPER
INVENTIS

La pièce 9 de ce recueil est la seconde édition de la traduction latine de la Lettre de Colomb relatant la découverte du Nouveau monde.

Elle a été imprimée par Stephanus Planck, à Rome en 1493, lequel a également imprimé la 1re édit. — mais en omettant au titre le nom de la reine Isabelle.

Dans celle-ci, Planck corrige cette omission, ainsi que le nom du trésorier des Rois Catholiques.

C'est le no 4 de ma Bibliog. Americ. Vetustissima

Henry Harrisse

3 juin 1892

les fiches portent pièces 1 à 6

puis pièces 1 à 30.

P. 1 — Datée de 1522 }
2. — id — }
3. circa 1522 }
4 — }
5 }
6 } Datée de 1522 }

Ces six premières pièces forment les ffts. 1 à 27 du vol. et sont toutes du XVIe s.

Pièces incunables : n° 1 (6) Daunou 463 — Pellechet 4090
2 (7) — 416 — 3230
3 (8) — omis — omis
(cf. 2 autres ex. D. 480 — 5060 et un 4e ex. OE XV. 351 p. 12).
4 (9) Daunou 718 — 3862
5 (10) — 465
6 (11) — 675
7 (12) — omis Pellechet omis
(cf. OE XV. 351 p. 27 667 — 1686)
8 (13) Daunou 710
9 (14) — omis — omis
(cf. OE XV. 351 p. 22 671 — 5019)
9* (15) — omis —
(cf. OE XV. 351 p. 23 669
9** (16) — omis
(cf. OE XV. 351 p. 28 673
10 (17) — 653
11 (18) — 665
12-13 (19) — 674 Pellechet 2048
14 (20) — omis
(cf. OE XV. 351 p. 29 712
15 (21) — 461 Pellechet 4816
16 (22) — 588 — 4433
17 (23) — 590 — 2836
18 (24) — omis mais sous le n° 832 Daunou cite l'ex. [351] qui n'existe pas ds. cet autre recueil : c'est sans doute une erreur
19 (25) — 534
20 (26) — 792
21 (27) — 419 coté à tort [351] ?

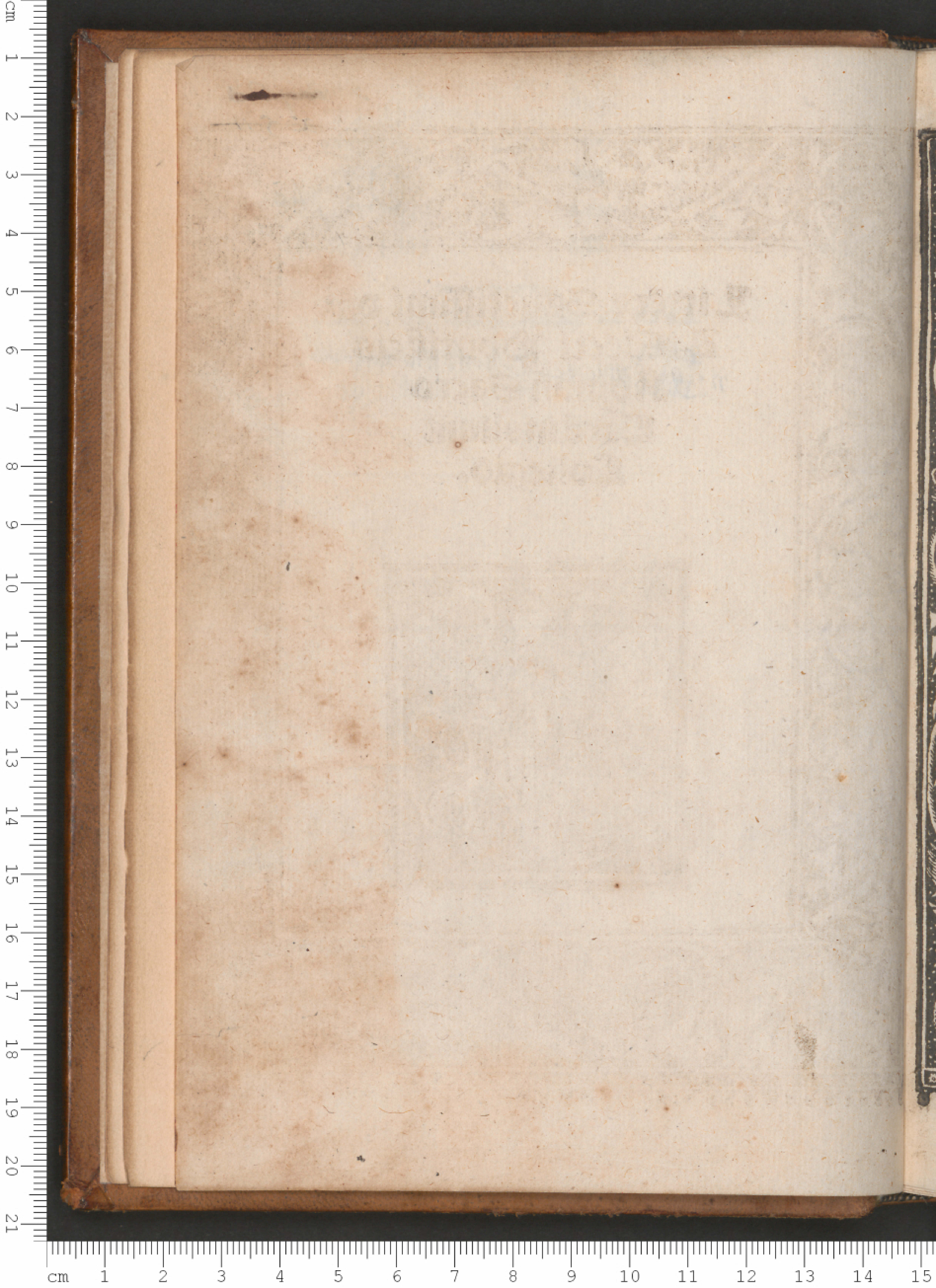
T.S.V.P.

22 (28)	. Daunou	717.
23 (29)	–	287.
24 (30)	–	319
25 (31)	–	314
26 (32)	–	466
27 (33)	–	451

---

28 (34)	Pièce datée de	1523
29 (35)	–	1524
30 (36)	–	1521.

n.° 4 (9) Lettre de Christophe Colomb

(n° 8)

Hunc [illegible] librum mei Ludovici [illegible]
nulla maior [illegible]
[illegible]
[illegible] homines [illegible]
[illegible] fuerit de la camp[illegible]

Illustris & Reuerendi
DOMINI
Nicolai Mariæ
ESTENSIS
Episcopi Hadriensis
ORATIO
pro consanguineo suo
INCLYTO
Hercule Estensi
FERRARIAE
Duce Secundo.

13

¶ Iulius Cāpellus Spoletinus doctissimo uiro Lucæ Ripæ Ferrariēsi litteratorumq; patrono optimo·S·P·D·

SCripsi ad te Ripa mi optime superiorib9 diebus de candidissima illa oratione quā Nicolaus Maria Estensis noster pontifex Hadriensis obediētiæ scilicet xpiano more prę standæ gratia in publico (sic·n·appellant) consistorio habuit ad Alexandrum·vi·Pont·max· pro consanguineo suo generoso Hercule Estensi Ferrarię Duce secundo· Quibus quidem litteris ut memini quom tibi eam (ut par erat) non solum meo: uerum omnium litteratorum iudicio satis laudauerim: uolui in fidem testimoniumq; litterarum: quam mentis acie conceperas: oculorum etiam pupulis recognosceres· Mea igitur opera cum epistola ad Pontificē prę sertim quom a multis etiam clarissimis uiris efflagitaretur imprimendam ędendamq; curaui (id enim mihi illustris dominus & ameni profecto uir ingenii Hercules Varanus ille noster: qui ut scis is studiis summopere delectatur Hadriensis collega hinc proficiscens īniunxit atq; ut in me potest demandauit) tibiq; & tanti pontificis familiarissimo & omnium id genus patrono optimo mittendam studui Vtinam autem & gestus ipsos honestissimos & grauitatem: & facundiam: & uenustatem: & illam deniq; humana longe augustiorem maiestatem quā dicendo prę se tulit exprimere potuissem· Ripa mi optime pōderan

das ille quidem sententias ut censeo non numerādas arbitratus totus hercle dulcis: totus grauis: totus amœn9 totus breuis & facundus: totus lucidus: totus suauis: totus candidus: totus deniq; latinus Romanusq; fuit. Nihil rude: nihil molestum: nihil barbarum: nihil intempestiuum: nihil obscurum: nihil inconcinnum: nihil prolixum: nihil demum ut pleriq; hodie siue assentādi siue ostentandi gratia eo potissimum loco solent: aut super uacuum: aut uerbosum attulit. Doctis omnibus Cardinalibus cūctis: sacrosancto Senatui apostolico uniuerso: ipsiq; summo pont. in primis gratiosus atq; non uulgariter laudatus. Quid plura claroꝝ oratorum sine controuersia oīm sententia palmam reportauit. Gratabere itaq; illustrissimo Principi: domui Estensi omni: Ferrariæq; uniuersæ: ob tot tantasq; Pontificis nostri Hadriensis uirtutes laudesq; innumeras: non sine maxima eorum gloria æthernū Hercule duraturas. Vale & Campellum tuū ipsi Pontifici nostro: illustriq; dn̄o Herculi Varano etiā atq; etiā cōmenda: orationem ipsam (si placet) amicis oībus impartire. uale iteꝝ et me ut facis ama.

¶ Nicolaus Maria Estensis ep̄us Hadriensis Alexandro. vi. Pont. max. S. P. D.

Onuenerat Beatissime pater inter huius sanctissimi fœderis principes ut clarissim9 Regiæ maiestatis orator id dicēdi munus susciperet: ageretq;. Sed nescio quo factum est.

Postea quā ad sanctitatē tuam aduentauimus ut uniuscuiusq; potētatus orator partes suas ageret. Itaq; uisum est illustrissimo Principi meo Herculi Estēsi beatitudinis tuæ filio ac clienti deditissimo hanc prouintiā mihi demādare. quapropter humilis summopere rogo oroq; sanctitatem tuam me excusatū habeat: si non talē apud tuā beatitudinē habuero orōnem qualē & illa postularet: & tam amplissimo loco cōueniret. Misi igit̄ eā qualēcunq; (ut uoluit) sanctitati tuæ: Si quid aūt in ea errati forte positū incuriose fuerit: censuræ subiiciat̄: & non mihi: sed tpis angustiis rogo ascribatur. Cōmendo me etiam atq; etiam sanctitati tuæ quam deus opt. max. ad uota fœlicitet.

¶Nicolai Mariæ Estēsis epī Hadriensis Orō: pro Generoso Hercule Estensi Ferrariæ Duce scđo: In publico consistorio habita ad Alex. vi. Pont. max.

NEmini sane mirų uideri debet beatissime pater: si in ipo dicendi primordio exalbescam uehemēterq; cōmouear ac toto penitus corpore cōtremiscam Sumus etenim in conspectu amplissimoų patrum: inter sacrosanctæ Romanæ ecclīę cardines firmissimos: inter ipa mūdi lumina corā pontifice maximo: quem iesu xpī uicariū iure: meritoq; & dicimus & affirmamus. Veri dei locum interris (omni penitus hæsitatione sublata) obtiuentem. Quem perinde ac sanctum quoddam NVMEN colimus:

omnes: ueneramur: adoramus. Postularet equidē & lo-
cus hic amplissimus beatissime pater: & nostræ legatio
nis officium ut innumeras ac pene infinitas uirtutes tu
as in medium adduceremus. Quæ si pro dignitate recē-
sendæ enarrandęq; forent: non breui & extemporali
oratione: quali mihi ut te non latet beatissime pater re-
pente & pręter omnium expectationē utendum est ex-
plicari possent: sed exquisitam sibi facundiam: longissi
mum tempus: & grande proculdubio uolumē exposce-
rent: uerum quoniam ab aliis & clarissimis quidem ora
toribus magnifice & copiose satis pro tempore celebra
tæ sunt: longiori sermoni parcēdum esse duximus. Nō
erat pręterea hoc loco ꝑtermittenda maxima ex ista tua
ad Pontificatum assumptione cum Ferrariensium om-
nium lætitia: tum multo magis illustrissimi Ducis no-
stri Herculis Estēsis celsitudinis tuæ filii ac cliētis ob-
seruantissimi. Sed ut cæteris oratoribus ab is certatim
missis: qui sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ aut parēt: aut
adhęrent dicendi locum relinquam: Silentio nostrā il-
lam hilaritatē mandare constitui. Illud tantum dixero
ꝙ dux ipe noster Hercules illustrissimus ut uirtuti tuę
& fęlicitati nostrę pariter gratularetᷣ: charissimū filium
suū Alphonsum uerā patris imaginem ad beatissimos
sanctitatis tuæ pedes libenti animo misit. Cum pręser-
tim sibi ætate iam exacta non parsisset nisi ꝑ aduersam
ualitudinē ueniendi ut optaret facultatē denegatam cer
neret. Sperans tñ ubi primum corporis uires maius ali
quid q̃ in pręsentia pollicebuntur fore ut uenerandam

istam beatitudinis tuæ & humana longe augustiorem faciem: quam (licet absens) assidue cernit animo: præsentem intueri: contemplari: uenerari: adorare: atq; alloqui possit. Tunc immensum gaudiũ coram explicabit: qđ ob sanctitatem tuam concepit ad maximum & excellẽtissimum istum gradum (diuina prouidẽtia suggerente) ꝓuectam. Interim seipsum charissimum filium omnemq; Estensem domum beatitudini tuę q̃maxime humillimeq; cõmendat. Potentatum uero suum oẽm (qui tu9 est) debitam fidem inuiolabilem ac promptissimã obedientiam: ut & Estenses omnes semper de more: cæteriq; xp̃iani Principes consueuere: pro tui pontificatus amplitudine tuenda: amplificandaq; abunde pollicetur Oratq; ut sanctitati tuæ uitam inter amplissimas contra fidei xp̃iane hostes uictorias ꝓroget: & deinde quieta sede illustrem & diuturnã pro tuæ beatitudinis meritis clementissimus ille rerum oĩm opifex deus seruet.

Dixi.

¶ Romæ impressa per mgr̃m Steffanum Plannck: Iulio Campello Spoletino ꝓcurante: Anno saluatoris. M. cccc. lxxxxiii. Nonis Ianuariis.

Haue.

ℭ Oratio ad Lectorem.

modo orandi.

Lector diuitiæ pede & solutæ
Et iunctæ simul omnis usq; uocis:
Summi Pontificis patrũ ante & ora:
Sancto concilio:& dei senatu
Altum qui cupis inclytumq; munus
Dicendi:caueas prolixitatem:
Et quicquid nomini graue est latino.
Et discas aliquando me magistra
Gnatonem remouere ab hoc theatro
Dulcis:lucidulus:grauis:latinus:
Tersus:candidulus:seuerus:altus:
Simplex:rectus:amœnus:atq; apertus:
Romanus bonus:& mere facundus
Et totus breuis:& modestus esse.
Cunctis ordinibus:senatuiq;
Doctis omnibus:& bonis placebis.
Summo pontifici:deoq; nostro
Sic tu:perpetuo decens honore
Successus referens diu cupitos:
Temnes Rinocerotis usq; Nasum.

Vale.

